

ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЄС

Падалка Марія Анатоліївна

*заступник начальника юридичного відділу
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Ідея верховенства права ЄС впливає з загальновизнаного принципу *pauci sunt servanda*, але має відмінності: вона встановлюється не національним правом, а самим інтеграційним об'єднанням. У той же час у всіх випадках цей принцип має конституційну основу: це може бути загальна норма Конституції про верховенство міжнародних договорів або спеціальна – про приналежність держави до європейської освіти; або ж такий висновок може випливати з тлумачення Конституції, що говорить про специфічність права ЄС, поєднанні в ньому як класичних рис міжнародного права, так і певних особливостей.

Загалом принцип верховенства права ЄС означає, що ті правові норми, які входять в право ЄС, мають власний пріоритет перед правилами, які закріплені в законодавстві певної держави-члена. Таким принципом охоплюються не лише чинні установчі договори ЄС, але і всі інші акти ЄС (наприклад, постанови, директиви та регламенти). Крім того, вони мають також юридичну чинність на території країни, навіть в тому випадку, якщо ця країна голосувала проти прийняття конкретно цього документа [1, с. 24].

Суд Європейського Союзу вважається основним гарантом дотримання описаного вище принципу верховенства права Європейського Союзу. Цей принцип діє поряд з принципом прямої дії і вони основною відмінністю права ЄС від міжнародного права, фактичні норми якого регулюють відносини міжнародних організацій і держав.

Принцип верховенства залишається одним з ключових принципів, які забезпечують однакове тлумачення і застосування права ЄС в усіх державах-членах. У зв'язку з цим не можна залишити без уваги ту важливу роль, яку відіграють національні суди, в тому числі конституційні суди, в діалозі з Судом ЄС і в процесі застосування права ЄС, які займають центральне місце в процедурі перевірки конституційності нормативних актів.

В даний час право стає одним з найбільш істотних об'єднуючих факторів в ЄС. Однак для забезпечення ефективної дії законів і досягнення справедливості необхідні суди, які будуть застосовувати однакові норми, а саме норми права ЄС, при вирішенні певних питань. В даний час, коли необхідність в законах і судах не підлягає сумніву, лише співпраця між

національними судами та Судом ЄС в рамках вибудованої правової системи може забезпечити справедливість, законність і ефективне правозастосування [2, с. 87].

Деякі країни передбачають, що якщо національне законодавство суперечить законодавству ЄС, суди та посадові особи зобов'язані зупинити застосування національного закону, звернутися до національного конституційного суду та чекати, поки його рішення буде прийняте. Якщо норма була визнана конституційною, вони автоматично зобов'язані застосовувати національне законодавство. Цей факт теоретично може створити протиріччя між національним конституційним судом та Європейським судом. Це також може виникнути з протиріччя між двома паралітарними первинними джерелами в ієрархії джерел права: національними конституціями та європейським правом [5, с. 204].

Принцип верховенства права Європейського Союзу стосується в однаковій мірі як норм первинного, так і норм вторинного (похідного) права Європейського Союзу. В основу цього принципу закладено ряд ідей, зокрема, право Європейського Союзу безпосередньо застосовується кожною країною-членом ЄС, поширюється на всіх суб'єктів права (в тому числі інституції та громадян країни-члена ЄС), і, навіть якщо норма права ЄС не імплементована до національного права, вона все ж застосовується на території всього Європейського Союзу і кожної країни-члена ЄС. В розумінні європейського права принцип верховенства права ЄС стосується усіх національних норм права, незалежно від їх місця в ієрархії джерел права, в тому числі конституційних норм. З точки зору застосування принципу верховенства права ЄС немає значення, коли норми національного права набрали чинності, до чи після набрання чинності договорів про створення та функціонування ЄС.

Протиріччя між приписами Європейського Союзу та його держав-членів найчастіше виявляються в національних судах при розгляді конкретних справ. За таких обставин судові органи повинні віддавати пріоритет Договору про ЄС, регламенту, директиви, іншими джерелами права Союзу, при необхідності «відкладаючи в сторону» внутрішньодержавний закон або підзаконний акт, що суперечить їм [4, с. 28].

Однак, незважаючи на суперечності в найменуванні і в баченні «верховенства» як загального принципу права Європейського союзу, як доктрини чи інших його форм і проявів, суть і зміст даного правового феномена зводиться в кінцевому рахунку до того, що він:

- а) закріплює пріоритет норм права Європейського Союзу над правом держав-членів;
- б) встановлює, що юридична сила перших перевищує юридичну силу останніх;

в) виходить з того, що норми національного права не можуть і не повинні перебувати в суперечності з нормами наднаціонального права, і навпаки [1, с. 25].

Разом з тим реалізація принципу або доктрини верховенства права Європейського союзу, «навіть якщо і тягне за собою скасування або зміну національних законодавчих актів, що суперечать наднаціональному законодавству», грає проте роль, яку важко переоцінити як у встановленні і підтримці «конституційної визначеності» в національній та наднаціональній правових системах, так і в розвитку останніх. Будучи одним з основних і одним з найбільш значущих принципів права Євросоюзу, принцип його верховенства не отримав свого (як того слід було б відповідно до логіки очікувати) прямого проголошення і затвердження ні в установчих, ні в наступних за ними договорах (або виданих на їх основі) нормативно-правових актах. Жоден з договорів, що стосуються питання про співвідношення права Європейського союзу і національного права, що констатується в зв'язку з цим в західній юридичній літературі, «не вказує на те, що потрібно робити, коли виникає протиріччя між наднаціональним і національним правом». Тут немає такої статті, як це має місце «за аналогією» в Конституції США, яка б вказувала на верховенство одних норм або актів по відношенню до других [2, с. 88].

У той же час, як вірно зазначають дослідники, дане питання є «важливим для успішної реалізації правових норм Європейського союзу, незалежно від того, чи містяться вони в установчих договірних актах, директивах, регламентах, в рішеннях судів, загальні принципи права Європейського союзу або ж в будь-яких інших формах і проявах. Даний «недогляд», припускають вчені, «ймовірно, був пов'язаний з самого початку з тим, щоб забезпечити безперешкодне проходження» установчих договірних актів через національні парламенти, їх успішну ратифікацію, маючи при цьому на увазі ту обставину, що закріплення в Договорах положення про верховенство наднаціонального права над національним могло б викликати з боку держав-членів в особі їх парламентів цілком можливі і очікувані в той період різкі заперечення.

Але оскільки проблема протиріч між правом Європейського Союзу і правовими системами держав-членів «не зникла і не вирішилася сама собою», то владним структурам Євросоюзу нічого іншого не залишалося робити, як «передати її розгляд і рішення в Європейський суд справедливості» [3, с. 42].

Таким чином, варто підкреслити, що принцип верховенства не передбачає наявність у Суду ЄС компетенції щодо визнання недійсним національного закону, що суперечить праву ЄС. Даний принцип, скоріше, означає, що в разі, якщо між нормою національного права та нормою права ЄС, що має пряму дію, існує протиріччя, яке не може бути усунуто при

відповідному тлумаченні норми національного права, національні суди держав-членів повинні замість такої норми національного права застосовувати право ЄС.

Література:

1. Забокрицький І. І. Принцип верховенства права в Європейському Союзі як ознака транснаціоналізації сучасного конституціоналізму. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. 2019. Т. 1. Вип. 55. С. 23–26.
2. Куровська І. Принцип «верховенства права» як провідний принцип права Європейського Союзу та Ради Європи. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 3. С. 86–89.
3. Лазовські А. Верховенство права Європейського Союзу: юридична авантюра, що окупилася. *Право України*. 2019. № 6. С. 35–52.
4. Пухтецька А. Принцип верховенства права: сучасні європейські доктрини як орієнтир для реформування національного законодавства. *Вісник Національної Академії наук України*. 2010. № 3. 35 с.
5. Свириденко А. С. До питання верховенства права Європейського Союзу над національним правом його держав-членів. *Україна і Європейський Союз: шлях до сталого розвитку: зб. наук. статей за матеріалами III Всеукр. наук. практ. конф. з європ. права, м. Харків, 15 листоп. 2019 р.* С. 203–207.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-132>

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Реньов Євген Владиславович

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного і європейського права

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

м. Харків, Україна

Територіальна цілісність та суверенна рівність держав – це найбільш актуальні принципи міжнародного публічного права, зважаючи на драматичні події наших днів. Тому вважаємо за потрібне проаналізувати діяльність Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй в аспекті підтримки суверенітету та територіальної цілісності України.